

Hieronder vindt u alle binnenkomers en afsluiters, die in het lesprogramma voor VSO en Zorgonderwijs zijn beschreven bij de afzonderlijke lessen. Dit overzicht biedt de mogelijkheid ook op andere momenten een dergelijke 'energizer' met de groep uit te voeren.

Afsluiter (1) **(VSO af)**
U zegt: *"Ik word blij als…."* Elke leerling mag de zin afmaken.

Afsluiter (2) **(VSO af)**
U zegt: *"Ik word verdrietig als…"* Elke leerling mag deze zin afmaken.

Afsluiter (3) **(VSO af)**
De leerlingen versieren de buitenkant van hun gevoelsboek. De opdracht is dat er te zien moet zijn dat het om een gevoelsboek gaat. Geef concrete suggesties op welke manier dit kan.

Afsluiter (4) **(VSO af)**
Nodig de leerlingen aan het eind van de les uit om een leuke mop te vertellen. Dan wordt deze les lachend begonnen en lachend afgesloten!

Afsluiter (5) **(VSO af)**
Geef de wereldbal door terwijl u een opsteker geeft aan een leerling. Laat de bal de hele groep door gaan zodat iedereen een opsteker geeft en krijgt.

Afsluiter (6) **(VSO af)**
Vraag alle leerlingen om hun ogen dicht te doen en zet een rustgevend muziekje aan.
Twee minuten even helemaal stil zijn….

Afsluiter (7) **(VSO af)**
U pakt een dobbelsteen en vertelt aan de leerlingen dat iedereen die het getal 6 gooit een opsteker krijgt van de twee leerlingen die naast hem zitten.

Afsluiter (8) **(VSO/Zorgonderwijs/MG af)**
Zet drie kleine voorwerpen op tafel en benoem samen met de leerlingen wat het is. Stop de voorwerpen vervolgens in een zak. Laat een leerling in de zak voelen en één voorwerp vastpakken. De leerling raadt welk voorwerp hij in zijn hand heeft. Vervolgens mag het voorwerp uit de zak gehaald worden om te zien of het klopt.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
↓ Focus niet te veel op het moeten raden, maar op het plezier van het voelen aan iets wat je niet ziet.
↑ Stop meer dan drie voorwerpen in de zak.

↑ Laat de voorwerpen van te voren niet zien.

Allemaal anders (VSO bi)
Vraag twee vrijwilligers om voor de groep te gaan staan. Wat hebben zij hetzelfde en wat is er anders? Laat de leerlingen zoveel mogelijk dingen noemen. Ze kunnen kijken naar het haar, de ogen, de kleding, maar ook niet zichtbare overeenkomsten en verschillen kunnen genoemd worden: *"Ze zitten allebei op voetbal, ze zijn allebei opgewekt."*
Sluit af met de opmerking dat iedereen anders is en dat dit OK is.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
↓ Als leerlingen het erg spannend vinden of niet helemaal bedrijpen wat de bedoeling is, kunt u het samen met een andere medewerker voordoen.
↓ U kunt bij de eerste twee leerlingen vragen naar verschillen en bij het tweede paar leerlingen naar overeenkomsten

Beschrijf hoe je je voelt (VSO af)
Noem één woord dat beschrijft hoe je je nu voelt.

Beweeg en sta stil (VSO bi)
Ga met de leerlingen in de kring zitten. Laat de wereldbal zien. Vertel dat u straks een muziekje aanzet en dat de leerlingen dan op hun stoel mogen bewegen. Wanneer de muziek stopt, zitten ze stil. Demonstreer één keer de bedoeling.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
↓ Deze opdracht kan voor leerlingen te weinig concreet zijn. U kunt hen meer richting geven door te zeggen: *"Als je de muziek hoort, stamp je met je voeten, als de muziek stopt, staan ook je benen stil."*
↓ Houd u rekening met het feit dat leerlingen zich kunnen generen om deze opdracht uit te voeren. Vanuit de ontwikkelingsfase kan er de angst zijn om niet geaccepteerd te worden door belangrijke anderen, zoals klasgenoten. Maak dit bespreekbaar en zoek samen met de leerling naar vormen die wel voldoende veiligheid bieden om jezelf te laten zien.
↓ Deze opdracht kan voor een leerling onveilig zijn in verband met alle bewegingen die ontstaan. Geef deze leerling de taak om de wereldbal vast te houden tijdens de binnenkomer.
↑ U kunt leerlingen inschakelen bij het aan- en uitzetten van de muziek.
↑ Als u ziet dat leerlingen de opdracht met plezier en overtuiging uitvoeren, kunt u leerlingen uitnodigen tot het geven van een individuele demonstratie. Er zijn leerlingen die veel plezier beleven aan beweging op zich. Dit levert hen intrinsiek plezier op en zij kunnen het daardoor heel lang volhouden!

Beweeg en sta stil (2) (VSO/Zorgonderwijs/MG bi)
Ga met de leerlingen in de kring zitten. Laat de wereldbal zien. Maak tijdens het laten zien van de wereldbal oogcontact met elke leerling. Vertel dat u straks een muziekje aanzet en dat de leerlingen dan op hun stoel mogen bewegen. Demonstreer één keer de bedoeling.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:

- ↓ Deze opdracht kan voor leerlingen te weinig concreet zijn. U kunt hen meer richting geven door te zeggen: *"Als je de muziek hoort, stamp je met je voeten, als de muziek stopt, staan ook je benen stil."*
- ↓ Deze opdracht kan voor een leerling onveilig zijn in verband met alle bewegingen die ontstaan. Dit heeft te maken met het feit dat gevoelens van veiligheid en welbevinden gekoppeld zijn aan constantheid in de omgeving. Wees hier alert op en bied nabijheid.
- ↑ U kunt leerlingen inschakelen bij het aan- en uitzetten van de muziek.
- ↑ Emotioneel gezien begint een leerling te leren dat er grenzen aan beweging zijn, dat actie een gevolg heeft en een reactie in de omgeving kan veroorzaken. Deze ervaringen zijn de voorlopers van een later zelfbewustzijn: weten dat er een verband is tussen jezelf en de omgeving en dat "ik" verantwoordelijk kan zijn voor de gebeurtenissen in de omgeving. Als u ziet dat leerlingen de opdracht met plezier en overtuiging uitvoeren, kunt u de leerlingen uitnodigen tot het geven van een individuele demonstratie.

Beweeg en sta stil (3) **(VSO/Zorgonderwijs/MG bi)**
Ga met de leerlingen in de kring zitten. Laat de wereldbal zien. Maak tijdens het laten zien van de wereldbal oogcontact met elke leerling. Vertel dat u straks een muziekje aanzet en dat de leerlingen dan op hun stoel mogen bewegen. Demonstreer één keer de bedoeling.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ Deze opdracht kan voor leerlingen te weinig concreet zijn. U kunt hen meer richting geven door te zeggen: *"Als je de muziek hoort, stamp je met je voeten, als de muziek stopt, staan ook je benen stil."*
- ↓ Deze opdracht kan voor een leerling onveilig zijn in verband met alle bewegingen die ontstaan. Dit heeft te maken met het feit dat gevoelens van veiligheid en welbevinden gekoppeld zijn aan constantheid in de omgeving. Wees hier alert op en bied nabijheid.
- ↑ U kunt leerlingen inschakelen bij het aan- en uitzetten van de muziek.
- ↑ Leerlingen leren dat er grenzen aan beweging zijn, dat actie een gevolg heeft en een reactie in de omgeving kan veroorzaken. Deze ervaringen zijn de voorlopers van een later zelfbewustzijn: weten dat er een verband is tussen jezelf en de omgeving en dat "ik" verantwoordelijk kan zijn voor de gebeurtenissen in de omgeving. Als u ziet dat leerlingen de opdracht met plezier en overtuiging uitvoeren, kunt u de leerlingen uitnodigen tot het geven van een individuele demonstratie.

Binnenkomer **(VSO, bi)**
Elke les begint met een binnenkomer. Dit is een korte activiteit om de overgang te maken naar een les van Beste Burgers. U kunt er voor kiezen om elke les een andere binnenkomer aan te bieden. Als u merkt dat de binnenkomer al veel energie vraagt, kunt u er ook voor kiezen om vaker dezelfde binnenkomer te doen.
Namenspel met de wereldbal
Maak een kring en neem de wereldbal in uw handen. Geef eerst zelf een voorbeeld: *"Ik ben Annemieke en ik hou van … lesgeven".* Gooi dan de bal naar een leerling die als 'model' kan dienen voor de anderen. Laat die leerling vervolgens de naam van iemand noemen en die de bal toegooien. Ga door totdat iedereen de kans heeft gehad om aan de beurt te komen. Als een leerling niet wil, dan mag hij de bal doorgooien naar een ander en zeggen: *"Ik pas."*
Vraag aan het eind na of de leerlingen die gepast hebben nu wel willen. Benadruk dat het niet hoeft maar wel mag.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:

- ↓ Als het voor leerlingen spannend is zich in een kring voor te stellen, kunt u aanbieden om samen de naam te zeggen. U gaat naast de leerling zitten, maakt oogcontact en spreekt tegelijkertijd de woorden: *"Ik ben (naam)"* uit.
- ↓ Als leerlingen het lastig vinden om te bedenken waar ze van houden, kunt u hen op weg helpen door bijvoorbeeld te zeggen: *"Noem eens iets wat je lekker vindt om te eten."*
- ↑ U kunt leerlingen inschakelen om een andere leerling, die het erg spannend vindt, te helpen.
- ↑ U kunt leerlingen stimuleren om ook hun achternaam te zeggen en eventueel hun woonplaats.
- ↑ Laat de leerlingen de bal naar een andere leerling gooien en de naam van hun klasgenoot zeggen. Als dit goed gaat, geef dan de opdracht om eerst oogcontact te maken en vervolgens de naam te zeggen.

Binnenkomer (2) **(VSO bi)**
Pak de wereldbal in uw handen en vertel wat uw lievelingskleur is. Gooi de bal naar een leerling. Deze leerling noemt eerst uw lievelingskleur en daarna zijn eigen lievelingskleur. De volgende leerling noemt eerst zijn lievelingskleur en daarna de lievelingskleur van de leerling die voor hem aan de beurt was.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ U kunt er voor kiezen om leerlingen alleen hun eigen lievelingskleur te laten noemen.
- ↓ U kunt kleurenkaartjes klaarleggen voor leerlingen die hun lievelingskleur beter aan kunnen wijzen dan benoemen.
- ↓ Laat een leerling een medeleerling kiezen die samen met hem of haar de kleuren opnoemt: twee weten meer dan één.
- ↑ Vraag welke leerling de kleuren op wil schrijven als ze genoemd worden en vervolgens wil controleren of de opgesomde rij klopt.

Binnenkomer (3) **(VSO bi)**
Pak de wereldbal in uw handen en vertel wat uw lievelingsdier is. Gooi de bal naar een leerling. Deze leerling noemt eerst uw lievelingsdier en daarna zijn eigen lievelingsdier. De volgende leerling noemt eerst zijn lievelingsdier en daarna de lievelingsdier van de leerling die voor hem aan de beurt was.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ U kunt er voor kiezen om leerlingen alleen hun eigen lievelingsdier te laten noemen.
- ↓ U kunt dierenkaartjes klaarleggen voor leerlingen die hun lievelingsdier beter aan kunnen wijzen dan benoemen.
- ↓ Laat een leerling een medeleerling kiezen die samen met hem of haar de dieren opnoemt: twee weten meer dan één.
- ↑ Vraag welke leerling de dieren op wil schrijven als ze genoemd worden en vervolgens wil controleren of de opgesomde rij klopt.

Binnenkomer (4) **(VSO bi)**
U heeft de wereldbal in uw handen en zegt: *"Ik voel me…"* U gooit de bal naar een andere leerling die ook benoemt hoe hij of zij zich voelt.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:

- ↓ Laat een leerling op de gevoelsmuur aanwijzen hoe hij of zo zich voelt als het benoemen te moeilijk is.
- ↑ Nodig leerlingen uit om te benoem wat je ziet aan een leerling die zegt blij of boos of verdrietig te zijn. Goed kijken naar een medeleerling is dan belangrijk.

Binnenkomer (5) **(VSO bi)**
U staat met elkaar in de kring en gooit de bal naar elkaar over. U probeert de leerlingen te misleiden door net te doen alsof u gooit, het dan toch niet te doen…en dan opeens wel…u nodigt de leerlingen hier ook toe uit. Met elkaar beleeft u plezier aan het gooien en vangen.

Binnenkomer (6) **(VSO bi)**
Maakt elkaar aan het lachen! Iedere leerling die wil, mag door middel van 'de gekke bekkenshow' proberen om zoveel mogelijk leerlingen aan het lachen te krijgen. Wat een humor!

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ Als leerlingen het spannend vinden om dit voor de groep te doen, kunt u ze dit samen met een andere leerling laten doen.

Binnenkomer (7) **(VSO bi)**
Pak een papier en teken daarop een vorm. Geef het papier door aan een leerling die de tekening aan mag vullen. Iedere leerling krijgt de kans om een bijdrage te leveren.
Bekijk met elkaar het resultaat en geniet ervan!

Binnenkomer (8) **(VSO bi)**
Deze les gaat over boos zijn. Soms begin je van boosheid te stampen. Tijdens deze binnenkomer maakt u daar een spelletje van. Alle leerlingen staan in de kring. U gaat zelf in het midden staan en stampt een eenvoudig ritme. Alle leerlingen stampen dit ritme na. Vervolgens nodigt u een leerling uit om in het midden van de kring te komen en ook een ritme te stampen, wat vervolgens door alle andere leerlingen nagestampt wordt.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ Focus vooral op beleving van plezier in het bewegen. Het is niet erg als er niet exact hetzelfde ritme te zien is.
- ↓ Houd u er rekening mee dat leerlingen in deze fase van hun emotionele ontwikkeling faalangst kunnen hebben: de angst om niet geaccepteerd te worden door anderen, met name door voor hen belangrijke anderen. In een kring iets voordoen, kan daardoor spannend zijn.
- ↑ Nodig een leerling uit om, nadat de hele groep nagestampt heeft, ook nog individueel het ritme na te stampen.

Binnenkomer (9) **(VSO bi)**
U vraagt aan uw leerlingen om helemaal stil te worden, doodstil. U zegt van te voren dat u hen gaat laten schrikken. Als het helemaal stil is, roept u hard: *"BOE!"* U vraagt na aan leerlingen wat er aan hen te zien is als ze schrikken. Daarna vraagt u aan de leerlingen wat ze aan andere leerlingen zagen. U kunt het boe-roepen een aantal malen herhalen, zodat ze nauwkeuriger kunnen kijken. Ook kunt u iemand binnen laten sluipen, terwijl alle leerlingen hun ogen dicht hebben.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ Ga na of al uw leerlingen hier mee om kunnen gaan, het is niet de bedoeling dat het een te groot schrikeffect heeft.

↑ Nodig leerlingen uit om iets anders te bedenken waar iedereen van schrikt. Laat ze van te voren even met u overleggen wat het is, het mag niet te heftig zijn.

Binnenkomer (10) **(VSO bi)**
Leg een aantal voorwerpen neer die op het eerste gezicht hetzelfde lijken bijvoorbeeld: appels, sinaasappels, pinda's in de dop, sperziebonen.

- Maak tweetallen. Elk tweetal krijgt een appel (of iets anders). Ze krijgen een paar minuten om hun appel heel goed te onderzoeken. Daarna verzamelt u alle appels, u gooit ze door elkaar, en u zet ze midden in de kring op de grond. Elk tweetal moet nu zijn eigen appel terugvinden.
- Bespreek vervolgens: *"Wat hebben deze appels gemeen? Wat is verschillend? Hoe kon je je eigen appel herkennen? Was het makkelijk of moeilijk om iets 'eigens' aan je appel te ontdekken?"*
- Vertel tot slot dat mensen soms ook op het eerste gezicht hetzelfde lijken. Maar dat als je goed kijkt er veel kleine en soms grote verschillen zijn.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
↓ Als het voor leerlingen lastig is om kleine verschillen tussen bijvoorbeeld 2 appels te benoemen, leg dan een aantal totaal verschillende voorwerpen bij elkaar. Het is dan voor deze leerling eenvoudiger om zijn eigen voorwerp er weer tussen uit te pikken.
↓ Als het voor leerlingen lastig is om verschillen te benoemen, doe dan minder aanspraak op hun verbale vermogens. Geef ze bijvoorbeeld een doos vol met appels, nootjes of potloden en laat hen dezelfde soorten bij elkaar leggen: appels bij appels, nootjes bij nootjes.

Binnenkomer (11) **(VSO bi)**
U legt verschillende lapjes op tafel die allemaal een andere structuur hebben en dus allemaal anders voelen. U vertelt aan de leerlingen dat er allemaal lapjes liggen, dat is hetzelfde, maar dat ieder lapje weer anders voelt. U laat de leerlingen voelen aan de lapjes en u luistert naar hun reacties.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
↓ Verwacht van leerlingen geen verbale ondersteuning van datgene wat ze voelen. Laat ze genieten van het voelen of verwoord voor hen wat ze op dat moment voelen.
↑ Laat leerlingen benoemen wat ze voelen en stel vragen die hierbij helpen zoals: *"Wat is hetzelfde aan de lapjes (even groot, zelfde kleur)? Wat is er anders aan de lapjes? (de ene ruw, de andere zacht)."*

Binnenkomer (12) **(VSO bi)**
Vraag één of twee leerlingen om voor de groep te gaan staan. De leerlingen kijken gedurende 10 seconden goed naar de leerling(en) voor de klas. Vraag de leerlingen om naar de gang te gaan en daar één ding aan zichzelf te veranderen. De vrijwilligers komen terug in de klas en de leerlingen proberen te raden wat er anders is.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
↓ Bied aan om even met een leerling mee te gaan naar de gang om samen te bedenken wat de leerling veranderen kan.
↑ Als één verschil makkelijk opgespoord wordt, kunt u vervolgens ook meerdere dingen tegelijk laten veranderen.

De juf zegt… (VSO af)
Alle leerlingen staan arm in arm in de kring.
U roept een opdracht, voorafgegaan door: *"De meester/juf zegt…"*
Opdrachten die **niet** worden voorafgegaan door *"De meester/juf zegt"* mogen **niet** worden uitgevoerd!
Hier volgen een aantal mogelijke opdrachten:

- Kijk naar links
- Kijk naar rechts
- Buig voorover
- Steek je ellebogen omhoog
- Ga op je hurken zitten
- Raak je neus aan
- Raak je rechterhand met je linkerhand aan
- Krab je rechteroor
- Krab je linkeroor
- Loop naar rechts
- Spring op en neer

Doordat iedereen aan elkaar vastzet gaat de groep samenwerken. Na de oefening geeft de groep zich hiervoor (nog steeds vastzittend) een applaus.

De onzichtbare leider (VSO af)
Vraag een vrijwilliger het lokaal te verlaten. De groep kiest vervolgens een onzichtbare leider: iemand die bewegingen gaat maken die de groep na gaat doen (klappen, trappelen enzovoort). Als de vrijwilliger weer binnenkomt, gaat hij in het midden staan en probeert de leider te vinden.

Diep ademen (1) (VSO af)
Eén van de dingen die we kunnen doen om te ontspannen, is diep ademen. Laat leerlingen diep inademen, helemaal naar de buik zodat hun buik opzwelt. Laat ze dan hun longen van beneden naar boven vullen. Laat ze dan uitademen in omgekeerde volgorde, van de top van hun longen naar beneden naar de buik, waarbij de buik slinkt. Doe dit vijf keer.

Diep ademen (2) (VSO/Zorgonderwijs/MG af)
Aan het eind van de les gaan we even ontspannen. Dat doen we door heel diep te ademen. Laat leerlingen diep inademen, helemaal naar de buik zodat hun buik groter wordt. Laat leerlingen dit voelen door ze hun hand op hun buik te laten leggen. Laat ze dan uitademen waarbij ze voelen dat hun buik kleiner wordt. Doe dit vijf keer.

Diermetaforen (VSO bi)
Leerlingen zitten in de kring. Leg de dierenplaatjes op de grond. Vraag: *"Op welk dier lijk jij als je boos bent?"* Vraag leerlingen hun plaatje te laten zien en te vertellen waarom ze dit dier gekozen hebben.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:

- ↓ Deze opdracht kan voor leerlingen te weinig concreet zijn. Wat heeft een dier te maken met boosheid? Vraag hen voor te doen wat ze doen als ze boos zijn en schakel andere leerlingen in om te observeren op welk dier dit het meeste lijkt.
- ↓ Geef leerlingen de gelegenheid om eerst even de kat uit de boom te kijken door zelf te laten zien op welk dier u lijkt als u boos bent en waarom.
- ↓ Vraag aan een leerling voor wie het lastig is om dit onder woorden te brengen of u mag vertellen op welk dier u de leerling vindt lijken als hij of zij boos is. Ga respectvol en voorzichting om met deze toestemming.
- ↓ Voor sommige leerlingen is het voldoende om het plaatje te kiezen en te laten zien. Vraag van hen geen motivatie voor hun keuze.
- ↑ Schakel leerlingen in om andere leerlingen te helpen bij het kiezen van een dier en bij de verwoording van de keuze.

Doe allemaal… (VSO/Zorgonderwijs/MG bi)
Ga met de leerlingen in de kring zitten. Zeg: *"Doe allemaal een hond na"*. Of: *"Doe allemaal net alsof je huilt"*. Zorg voor variatie in de opdrachten.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ Deze opdracht kan voor een leerling onveilig zijn in verband met alle bewegingen en geluiden die ontstaan. Wees hier alert op en bied nabijheid.
- ↑ Laat leerlingen opdrachten verzinnen.
- ↑ Als u ziet dat leerlingen de opdracht met plezier en overtuiging uitvoeren, kunt u leerlingen uitnodigen tot het geven van een individuele demonstratie.

Favoriete Kleuren Luister Spel (VSO bi)
Leg de leerlingen uit dat we vandaag het luisteren gaan oefenen door te herhalen wat we hebben gehoord. Dit om te laten zien dat we het echt gehoord hebben.
Laat een leerling vertellen wat zijn favoriete kleur is, en vraag dan de volgende leerling om dat te herhalen en daarna te zeggen wat zijn favoriete kleur is. Die leerling vraagt een derde leerling, die alleen herhaalt wat de leerling voor hem heeft gezegd, en weer zijn eigen favoriete kleur toevoegt.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ Leg gekleurde blokjes neer; leerlingen kunnen dan hun lievelingskleur pakken en laten zien.
- ↓ Laat leerlingen het blokje van de leerling naast hen vastpakken terwijl ze terug moeten vertellen wat ze gehoord hebben
- ↑ Ga door met andere uitspraken zoals: *"Op zaterdag vind ik het leuk om …."*

Gekke gezichten (VSO/Zorgonderwijs/MG af)
Trek met elkaar zo veel mogelijk gekke gezichten en geniet er van!

Goed nieuws (VSO bi)
Vraag de leerlingen iets te noemen dat de afgelopen dagen is gebeurd en waar ze zich prettig bij voelden. Het 'goede nieuws' kan iets zijn wat ze zagen, wat ze deden, iets aardigs dat iemand tegen hen zei, iets wat ze gegeten hebben. Als het maar iets was waar ze zich prettig bij voelden. Begin zelf met een voorbeeld te geven.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ Bereid voorafgaand aan de les deze binnenkomer voor met een leerling die het lastig vindt om op dat moment iets te bedenken.
- ↓ Maak de vraag specifieker door bijvoorbeeld te vragen: *"Heeft er iemand de afgelopen dagen iets tegen je gezegd waar je blij van werd?"*
- ↑ Laat een leerling aan een andere leerling vragen of er nog goed nieuws is. Stimuleer deze leerling om een vraag te stellen naar aanleiding van datgene wat verteld wordt.

Horen (VSO bi)
Leg twee of meer muziekinstrumenten klaar die op elkaar lijken, maar anders klinken bijvoorbeeld twee verschillende trommels. Laat de leerlingen naar de instrumenten kijken en benoemen wat er hetzelfde is aan deze twee instrumenten. Laat vervolgens de instrumenten horen en vraag na wat er anders is an de twee instrumenten.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ Voor bepaalde leerlingen is het benoemen van overeenkomsten en verschillen te veel gevraagd. Laat hen vooral het instrument ervaren. Laat ze geluid maken en geef hierbij tegengestelde opdrachten: *"Sla eens heel zachtjes op de trommel; en nu hard."* Verwoord wat er anders is of hetzelfde klinkt.
- ↑ Geef leerlingen die het leuk vinden om te schrijven een papier met daarop twee kolommen. Boven de ene kolom staat 'hetzelfde', boven de andere kolom staat 'verschillend'. Deze leerlingen mogen tijdens deze activiteit de verschillen en overeenkomsten invullen en aan het eind van de binnenkomer voordragen. Het turven van het aantal verschillen en overeenkomsten is ook een optie.

Iets nieuws geleerd? (VSO af)
Vraag aan de leerlingen wat ze het aller-leukste vonden om te horen of te doen.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ Als leerlingen moeite hebben met spreken, laat hen dan vertellen aan de hand van het praatpapier. Schakel ook de gesprekspartner in bij het teruggeven van de informatie aan de groep.
- ↑ Als er een leerling is die het erg leuk vindt om te schrijven, laat deze leerling dan een verslagje maken van de nabespreking.

Ik ben… (VSO/Zorgonderwijs/MG bi)
De medewerker pakt de wereldbal en zegt: *"Ik ben (naam)"*. U legt uit dat u de bal aan een leerling geeft en dat die persoon dan ook mag zeggen: *"Ik ben (naam)".*

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ Als het voor leerlingen spannend is om hun naam te zeggen, kunt u aanbieden om samen de naam te zeggen. U gaat naast de leerling zitten, maakt oogcontact en spreekt tegelijkertijd de woorden: *"Ik ben (naam)"* uit.
- ↑ U kunt leerlingen inschakelen om een andere leerling te helpen. U laat dan datgene wat hierboven besproken is, doen door een leerling.
- ↑ U kunt leerlingen stimuleren om ook hun achternaam te zeggen en eventueel hun woonplaats.

↑ Laat de leerlingen de bal naar een andere leerling gooien en de naam van hun klasgenoot zeggen. Als dit goed gaat, geef dan de opdracht om eerst oogcontact te maken en vervolgens de naam te zeggen.

Ik ben en ik hou van… (VSO/Zorgonderwijs/MG bi)
De wereldbal wordt naar een leerling toegegooid. Als je de bal in handen hebt, ga je zeggen wie je bent en waar je van houdt.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
↓ Als het voor leerlingen moeilijk is om te benoemen waar ze van houden, schakel dan andere leerlingen in om mee te denken. Stel concrete vragen: *"Welk eten vind je het lekkerst?"*
↓ Leg plaatjes of pictogrammen neer zodat leerlingen hun voorkeur kunnen aanwijzen.
↓ Breid de opdracht niet uit met "Ik hou van", maar hou het bij de binnenkomer uit de eerste lessen.
↑ Leerlingen die geen moeite hebben met deze opdracht, kunnen uitgedaagd worden om de bal naar een ander te gooien en te zeggen: *"Ik gooi de bal naar … en zij houdt van ….".*

J-J-A-A (VSO af)
Vraag de leerlingen om een cirkel te maken en elkaar een hand te geven. Iedereen leunt voorover, de handen komen bijna op de vloer. Begin samen 'ja' te zeggen, eerst zachtjes, jjjjjjjjjjjaaaaaaaaaa, dan harder en harder terwijl geleidelijk alle handen de lucht ingaan.

Mijn favoriete muziek… (VSO af)
Ga de kring rond, en vraag: wat is je favoriete muziekgroep (popgroep) of liedje (nummer)? Bij de afsluiters van dit blok mogen de leerlingen hun favoriets muziek laten horen. Deze muziek kunt u downloaden of door de leerlingen mee laten nemen naar school. Laat de eerste keer uw favoriete muziek horen.
Ga de kring rond en vraag: *"Wie wil de volgende keer zijn favoriete muziek of liedje laten horen?"*

Mijn favoriete muziek (2)… (VSO af)
Bij de afsluiters van dit blok mogen de leerlingen hun favoriete muziek laten horen. Deze muziek kunt u downloaden of door de leerlingen mee laten nemen naar school.
Laat de favoriete muziek van een leerling horen.
Ga de kring rond en vraag: *"Wie wil de volgende keer zijn favoriete muziek of liedje laten horen?"*

Mijn favoriete muziek (3)… (VSO af)
Bij de afsluiters van dit blok mogen de leerlingen hun favoriete muziek laten horen. Deze muziek kunt u downloaden of door de leerlingen mee laten nemen naar school.
Laat de favoriete muziek van een leerling horen.

Mijn lievelingskleur… (VSO bi)
Noem een aantal dingen die een vaste kleur hebben bijvoorbeeld gras is groen, een banaan is geel. Vraag aan de leerlingen wat hun lievelingskleur is. Gooi de wereldbal naar elkaar, wie hem heeft mag vertellen. Welke spullen heb je allemaal met die kleur?

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ Neem voorwerpen mee met een vaste kleur, bijv. een banaan, een sinaasappel, gras, een tomaat. Laat leerlingen een kleur aanwijzen als ze het lastig vinden om de kleur te zeggen.
- ↓ Als het voor leerlingen te ingewikkeld is om door te vragen over hun lievelingskleur, laat het dan bij het bij het zeggen of aanwijzen van de kleur.
- ↑ Leerlingen kunnen ervaren dat ze los van iemand anders, een eigen identiteit hebben. Vanuit deze ervaring vragen ze u als leerkracht om bevestiging: is mijn 'ik' de moeite waard, ben 'ik' iemand? Naar aanleiding van deze binnenkomer kunt u daar met sommige van uw leerlingen over in gesprek gaan.

Opstekers in de kring (VSO af)
Laat de wereldbal rondgaan en laat een leerling zijn ogen dichtdoen, en af en toe STOP roepen. Wie dan de bal in zijn hand heeft, krijgt een opsteker van de groep (vraag: "*Wie heeft er een opsteker voor ….?"*). Als de groep niets weet, geeft u zelf een opsteker. Doe dit totdat ongeveer 5 leerlingen aan de beurt zijn geweest.

Opsteker voor de groep (VSO af)
Vraag een vrijwilliger om de groep een opsteker te geven. Laat de groep dan voor zichzelf applaudisseren.

Proeven (VSO bi)
Zet twee doorzichtige schaaltjes, één met suiker en één met zout, op een tafel midden in de kring. Vertel dat er in allebei de schaaltjes iets zit wat, als je er naar kijkt, erg op elkaar lijkt. Maar… als je gaat proeven, zul je merken dat het erg verschillend is.
Nodig leerlingen uit om te proeven wat er in de schaaltjes zit.
Vraag vervolgens aan de leerlingen wie er vooral van zoet houdt en welke zoete dingen ze graag eten. En vraag wie er vooral van zout houdt en welke zoute dingen ze graag eten.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ Geef voorbeelden van zoet en zout: snoepje, koekje, chocolaatje en chips, kaas, nootjes.
- ↓ Leg plaatjes neer van zoete en zoute levensmiddelen, zodat leerlingen aan de hand van het plaatje kunnen vertellen wat ze lekker vinden.
- ↑ Geef leerlingen de opdracht om in een kookboek te zoeken naar recepten die voornamelijk suiker of juist zout bevatten.
- ↑ Geef leerlingen de opdracht om in hun groep te inventariseren of de meeste leerlingen van zoet, dan wel van zout houden. Laat hen de uitkomst van deze meting zichtbaar maken op een vel papier.

Ruiken (VSO bi)
Zet twee doorzichtige glazen neer, één met water en één met witte azijn. Water en witte azijn lijken op het eerste gezicht op elkaar, het is allebei doorzichtig en vloeibaar.
Nodig leerlingen uit om aan beide glazen te ruiken.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ Als leerlingen het spannend vinden om aan de glazen te ruiken terwijl ze niet weten wat ze kunnen verwachten, kunt u hen van te voren vertellen wat ze zullen ruiken.
- ↓ Besteed niet te veel aandacht aan de verwoording van wat de leerling precies ruikt, focus op de sensatie van het ruiken zelf.
- ↑ Laat leerlingen precies vertellen wat er verschillend is aan de geur van de beide vloeistoffen.
- ↑ Vraag leerlingen of ze de geur van azijn ook wel eens op een andere plek geroken hebben en onder welke omstandigheden.

Ruggensteun (VSO af)
Verdeel de groep in tweetallen die verspreid door de klas rug tegen rug gaan zitten, de benen gebogen, de armen ineengehaakt. Nu moeten ze proberen op te staan.
Als dat gelukt is vormen ze viertallen. Twee paartjes gaan rug aan rug zitten, benen gebogen, armen ineengehaakt, en proberen ook overeind te komen.
Als dat lukt, dan kan het nog met acht geprobeerd worden, en op het laatst zelfs met de hele groep.

Samen neuriën (VSO/Zorgonderwijs/MG af)
Zet een klokje op 1 minuut. Vraag de groep een toon te zingen of te neuriën, het maakt niet uit welke toon. Blijf dat doen tot het klokje afloopt. Ze mogen hun toon of geluid veranderen als ze dat willen. Als de leerlingen er veel plezier in hebben, kunt u er voor kiezen om het nog een keer te doen en dan iets langer.

Samen neuriën (VSO/Zorgonderwijs/MG af)
Zet een klokje op een halve minuut. Vraag de groep een toon te zingen of te neuriën, maakt niet uit welke. Blijf dat doen tot het klokje afloopt. Ze mogen hun toon of geluid veranderen als ze dat willen.

Sta op als… (VSO bi)
Deze binnenkomer kan in allerlei varianten. Bijvoorbeeld: noem allerlei huishoudelijke taken op en zeg: "*Ga staan als je thuis….*
- *helpt met afwassen*
- *je huiswerk maakt*
- *de tafel dekt*
- *helpt met de auto wassen*
- *voor je kleine broertje of zusje zorgt*
- *tv kijkt*
- *jezelf aankleedt*
- *je eigen bed opmaakt."*

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ Maak specifieke varianten die voor leerlingen 'niet te missen' zijn. Bijvoorbeeld door de naam van de leerling te gebruiken. "*Ga staan als je ….. heet*."
- ↑ Schakel leerlingen in om ook een variant in te brengen.
- ↑ Geef een dubbele opdracht: *"Ga staan als je zwart haar hebt en een jongen bent."*

Standbeeld (VSO af)
De leerlingen bewegen op muziek door de klas of in de kring. Als de muziek stopt bevriezen de leerlingen, alsof ze een standbeeld zijn. Geef aan wie er even door de 'beeldentuin' mogen rondlopen om de standbeelden te bekijken (bijvoorbeeld twee leerlingen per keer). Doe dit een paar keer. Laat de leerlingen ook met z'n tweeën een standbeeld vormen. Deze afsluiter kan ook zonder muziek, op een afgesproken teken (bijvoorbeeld als u in uw handen klapt) bevriezen de leerlingen.

Standbeeld (VSO/Zorgonderwijs/MG bi)
U zet een muziekje aan en vertelt aan de leerlingen dat ze mogen staan en mogen bewegen op de muziek. Als de muziek stopt, veranderen ze in een standbeeld; ze blijven staan zoals ze stonden. Doe het, eventueel samen met een leerling eerst een keer voor.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ Geniet van het bewegen op de muziek, focus niet te veel op het op de juiste wijze standbeeld zijn.
- ↓ Let op leerlingen voor wie het spannend is als er veel geluiden en bewegingen zijn. Hou deze leerling dicht bij u in de buurt en let erop dat de geluiden niet te hard en de bewegingen niet te wild zijn.
- ↑ U kunt leerlingen uitdagen om alleen voor de groep op de muziek te bewegen en vervolgens standbeeld te zijn.

Telefoon… (VSO bi)
De groep zit in de kring. Iemand begint met een zin in het oor van zijn of haar buurman te fluisteren, die vervolgens de zin weer in het oor van zijn of haar buurman fluistert, enzovoort. Doe dit tot de zin de kring is rondgegaan. Iedereen mag de zin maar één keer fluisteren. De laatste leerling zegt de zin hardop.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ Ga zelf als leerkracht aan het begin van de kring zitten, zodat u de zin bedenken kunt. Maak er een korte zin van.
- ↓ Laat de leerlingen niet fluisteren, maar de zin hardop zeggen.
- ↑ Geef een leerling de opdracht om zowel de zin in te brengen, als aan het eind van de kring te zeggen of de zin goed doorgegeven is.

Tot vijf tellen (VSO bi)
De uitdaging van dit spel is dat leerlingen in de klas de nummers 1 tot en met 5 roepen (tot 5 tellen) zonder dat er twee tegelijk roepen. Introduceer het spel met de volgende spelregels:
- Iedereen kan een cijfer opzeggen, beginnend bij 1.
- De cijfers moeten in volgorde opgezegd worden.
- Als twee leerlingen hetzelfde cijfer tegelijk roepen, moet er opnieuw begonnen worden.

Ga na of iedereen de regels begrepen heeft. Zo nee, vraag dan iemand die de regels begrepen heeft ze uit te leggen aan degenen die het niet begrepen hebben.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ Stel een pieper in op 3 minuten. Als de groep de taak binnen die tijd niet onder de knie krijgt, wordt het alleen maar frustrerend.

- ↓ Als het tellen tot 5 niet lukt, laat de groep dan tellen tot 3, zorg voor een succeservaring.
- ↓ Maak de groep die mag roepen wat kleiner, zodat er minder kans is dat er tegelijk geroepen wordt.
- ↑ Vraag wie de spelleider wil zijn. Als hij of zij twee mensen tegelijk hoort praten, steekt hij de hand op om aan te geven dat het opnieuw moet.
- ↑ Als het goed gaat en de leerlingen er plezier in hebben, kunt u laten tellen tot 6, 7….
- ↑ Laat een leerling vertellen waar hij op let voor hij iets gaat roepen (gerichtheid op anderen). Hiermee bevordert u dat leerlingen leren te letten op gedrag van een ander. Hiermee springt u in op de ontwikkeling van wederkerigheid en de ontwikkeling van sociaal competent gedrag.

Veranderingen (VSO bi)
Vraag de leerlingen goed naar u te kijken gedurende ongeveer 30 seconden. Vraag ze dan de ogen even dicht te doen en verander drie dingen aan uzelf. Doe bijvoorbeeld uw bril af, doe iets met een sjaal en doe een schoen uit. Vraag de leerlingen dan om hun ogen weer open te doen en te raden welke drie dingen er veranderd zijn.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ Schakel een leerling in voor wie het spannend of moeilijk is om met zijn ogen dicht te zitten om u te helpen met het aanbrengen van veranderingen.
- ↓ Verander één ding aan uw uiterlijk en vervolgens nog één ding.
- ↑ Een leerling die plezier heeft in dit spel, kunt u een solorol geven. Deze leerling mag meekijken met de andere leerlingen en vervolgens naar de gang gaan. Eerst vertelt de groep welke veranderingen er zijn. Dan mag de leerling binnenkomen en alle veranderingen opnoemen.

Veranderingen (2) (VSO bi)
Vraag de leerlingen goed naar u te kijken gedurende 10 seconden. Vraag ze dan de ogen even dicht te doen, zodat ze u nie tkunnen zien en verander iets aan uzelf. Doe bijvoorbeeld uw bril af, doe iets met een sjaal en doe een schoen uit. Vraag de leerlingen dan om hun ogen weer open te doen en te raden welke drie dingen er veranderd zijn.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↑ Als één verschil makkelijk opgespoord wordt, kunt u vervolgens ook meerdere dingen tegelijk veranderen.

Volg het geluid (VSO/Zorgonderwijs/MG bi)
Een leerling maakt een geluid met zijn handen, voeten of mond en vervolgens doet iedereen het na. Ga de kring rond zodat iedereen een geluid kan maken dat door anderen nagedaan wordt.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ Geniet van de beleving van het samen geluiden maken, focus niet te veel op het correct nadoen er van.
- ↓ Als het voor leerlingen spannend is om een geluid te maken, stimuleer hen dan om een beweging te maken die iedereen nadoet.
- ↓ Let op leerlingen voor wie het spannend is als er veel geluiden zijn. Hou deze leerling dicht bij u in de buurt en let erop dat de geluiden niet te hard zijn.

↑ U kunt leerlingen uitdagen tot het maken van zowel een geluid als een gebaar.

Waar is mijn schoen? (VSO/Zorgonderwijs/MG)
Vraag welke leerling zijn schoen uit wil trekken en deze schoen wil verstoppen in de klas. De andere leerlingen doen hun ogen dicht terwijl de schoen verstopt wordt. De leerling die zijn schoen verstopt heeft, mag een leerling aanwijzen die mag gaan zoeken. Als het een moeilijke verstopplek blijft te zijn, kan de hulp van medeleerlingen ingeschakeld worden.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
↓ Als het voor een leerling spannen is om zijn schoen uit te trekken en te verstoppen, kunt u ook een voorwerp uit de klas laten verstoppen.
↑ U kunt leerlingen stimuleren tot het maken van een opsteker, door bij het teruggeven van de schoenen iets aardigs te zeggen over degenen die de schoen weer opgespeurd heeft
↑ De verstopper begeleidt de zoeker verbaal met aanwijzingen. *"Je bent er dichtbij, je bent heel ver weg".*

Wat hoor ik? (VSO af)
Vertel aan de leerlingen dat jullie twee minuten helemaal stil zijn. De opdracht is om tijdens die 2 minuten goed te luisteren welke geluiden je bijvoorbeeld buiten of in de rest van de school hoort. Na afloop van de twee minuten worden de ervaringen uitgewisseld.

Wat is er veranderd? (VSO bi)
Vertel: *"Je bekijkt iemand uit de klas heel goed. Dan gaat diegene iets aan zichzelf veranderen zonder dat jij weet wat. En dan kijk je weer. De vraag is dan: wat is er veranderd?"* De leerlingen gaan vervolgens in twee rijen tegenover elkaar staan. U vertelt hen dat ze samenwerken met degene die tegenover hen staat. Zeg: *"Bekijk elkaar goed want straks gaat de persoon tegenover jou iets aan zichzelf veranderen. Straks moet je zeggen wat er veranderd is aan degene die tegenover je staat."* Zeg nog niet welke rij moet omdraaien en welke rij moet veranderen. Geef beide rijen de gelegenheid elkaar goed te bekijken. Laat vervolgens een rij zich omdraaien terwijl de andere rij iets aan zichzelf verandert. Als dit gebeurt is draait deze rij zich weer om. Na goed gekeken te hebben mogen ze één voor één vertellen wat er veranderd is aan de persoon tegenover hen. Vervolgens kunt u dit nogmaals laten uitvoeren, waarbij de andere rij zich om gaat draaien.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
↓ Doe het eerst samen met een leerling voor, zodat leerlingen zien wat de bedoeling is.
↓ Geef aan op welk gebied er iets veranderd mag worden. Bijvoorbeeld: we veranderen iets aan ons haar.
↑ Bij tweetallen waarbij het goed loopt, kunt u de opdracht uitbreiden door twee dingen te laten veranderen.

Wat voor dier wil je zijn? (VSO bi)
Ga de kring rond. Vraag:
"Als je een dier zou zijn, wat voor dier zou je dan willen zijn?"

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:

- ↓ Leg plaatjes van verschillende dieren klaar, zodat leerlingen aan de hand van een afbeelding kunnen aangeven welk dier ze willen zijn.
- ↓ Vraag aan leerlingen of ze thuis een dier hebben en wat ze leuk vinden aan dat dier. Of als ze geen dier hebben, welk dier ze graag zouden willen hebben.
- ↑ Vraag aan een leerling wat maakt dat ze voor dat dier kiezen.
- ↑ Vraag een leerling om het dier wat ze willen zijn uit te beelden.

Wat voor dier wil je zijn? (2) **(VSO bi)**
Ga de kring rond. Vraag:
"Als je een dier zou zijn, wat voor dier zou je dan willen zijn?"

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ Als het voor leerlingen lastig is om vanuit het niets een dier te bedenken, gebruik dan dierenplaatjes ter ondersteuning .
- ↓ U kunt de vraag welk dier je wilt zijn, ook vervangen door de vraag welk dier de leerling leuk vindt.
- ↑ Laat de leerlingen het dier wat ze zouden willen zijn uitbeelden en vraag andere leerlingen te raden.
- ↑ Vraag aan de leerling wat maakt dat ze een bepaald dier willen zijn.

Wat was er fijn vandaag? **(VSO af)**
Vraag aan de leerlingen wat er fijn was vandaag. Participeer zelf ook door te benoemen wat u fijn vond.

Zin afmaken: *"Ik voel me nu……"* **(VSO af)**
Laat iedereen de volgende zin afmaken: *"Ik voel me nu…"*

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ Als leerlingen het lastig vinden om hun gevoel te benoemen, leg dan emotiepictogrammen neer waarop ze hun gevoel kunnen aanwijzen.
- ↑ Geef aan dat leerlingen hun gevoel ook uit mogen beelden als ze dat leuk vinden.

Zoek de andere helft **(VSO bi)**
U zorgt er voor dat u per twee leerlingen een ansichtkaart heeft. U knipt de ansichtkaarten waar de leerlingen bij zijn in twee stukken. U husselt ze door elkaar en deelt de stukken uit. De opdracht is dat iedereen de andere helft van de ansichtkaart moet vinden.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ Als het voor leerlingen onoverzichtelijk is om in een hele groep op zoek te gaan, bespreek dan met deze leerling dat de leerling op een vaste plek gaat staan, zodat 'de andere helft' naar de leerling toekomt.
- ↓ Als het voor een leerling te onveilig is om zich in een bewegende groep te begeven, geef deze leerling dan een andere taak, bijvoorbeeld tijd bewaken met behulp van een zandloper of een kleurenklok.
- ↑ Als leerlingen plezier hebben in de opdracht, kunt u de kaarten in meerdere stukken knippen.
- ↑ Breng een wedstrijdelement aan, houd bij welk tweetal elkaar het eerste heeft gevonden.

Zoek de andere helft (2) **(VSO bi)**
U zorgt er voor dat u ansichtkaarten heeft. U knipt de ansichtkaarten waar de leerlingen bij zijn in twee stukken. U husselt ze door elkaar en deelt de stukken uit. De opdracht is dat iedereen de andere helft van de ansichtkaart moet vinden.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ Als het voor leerlingen onoverzichtelijk is om in een hele groep op zoek te gaan, bespreek dan met deze leerling dat de leerling op een vaste plek gaat staan, zodat 'de andere helft' naar de leerling toekomt.
- ↓ Als het voor een leerling te onveilig is om zich in een bewegende groep te begeven, geef deze leerling dan een andere taak, bijvoorbeeld tijd bewaken met behulp van een zandloper of een kleurenklok.
- ↑ Als leerlingen plezier hebben in de opdracht, kunt u de kaarten in meerdere stukken knippen.
- ↑ Breng een wedstrijdelement aan, houd bij welk tweetal elkaar het eerste heeft gevonden.

Zoek dezelfde schoen **(VSO/Zorgonderwijs/MG bi)**
U laat uw leerlingen hun schoenen uittrekken. U zet ze allemaal door elkaar. U nodigt een leerling uit om twee dezelfde schoenen bij elkaar te zetten. Het is uitnodigend om uw eigen schoenen er ook bij te zetten. U benadrukt verschillen tussen schoenen: *"Hé, dat is een schoen met klittenband en die schoen heeft veters, ze zijn verschillend".*
Als alle schoenen weer als paar bij elkaar staan, laat u om de beurt een leerling een paar pakken en die overhandigen aan de eigenaar.

Aanwijzingen voor het omgaan met niveauverschillen:
- ↓ Als het voor leerlingen spannend is om hun schoenen uit te trekken en 'weg te geven', kunt u er voor zorgen dat de schoenen dicht in de buurt van de leerling blijven staan. Benoem dat het een spelletje is en dat de schoenen snel weer terug gegeven worden.
- ↓ Leerlingen pakken hun eigen schoenen weer terug.
- ↑ U kunt leerlingen stimuleren tot het maken van een opsteker, door bij het teruggeven van de schoenen iets aardigs te zeggen over deze schoenen.

VSO = VSO

VSO ZO = VSO Zorgonderwijs/MG

ZO = Zorgonderwijs

Bi = binnenkomer

Af = afsluiter